

Nr 42

Lagutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973: 158 med förslag till lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, m. m., jämte motion.

I propositionen 1973: 158 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att

d e l s antaga förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,

2. lag om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader,

3. lag om ändring i giftermålsbalken,

4. lag om ändring i föräldrabalken,

d e l s godkänna Haagkonventionen.

Med anledning av propositionen har väckts en motion, 1973: 2101. Motionsyrkandet redovisas på s. 17.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller i anslutning till den reform av äktenskapslagstiftningen som genomförts i år förslag till ändringar i 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap m. m. Ändringarna avser i första hand reglerna om ingående och upplösning av äktenskap.

Bestämmelserna om äktenskaps ingående bygger i huvudsak på gällande rätt. Frågan om en persons rätt att ingå äktenskap skall som huvudregel bedömas enligt lagen i det land där han är medborgare. Den som sedan minst två år har hemvist i annat land får dock i stället åberopa det landets lag. I fråga om formen för ingående av äktenskap gäller i princip att vigsel i Sverige skall förrättas enligt svensk lag och att äktenskap som har ingåtts utomlands skall anses giltigt till formen här i landet om det är giltigt i den stat där äktenskapet ingicks. Vigsel får förrättas utomlands enligt svensk lag av den som har fått Kungl. Maj:ts förordnande att vara vigselförrättare utomlands.

Tyngdpunkten i de nya reglerna om äktenskapsskillnad ligger på bestämningen av svensk domstols behörighet att ta upp mål härom som har internationell anknytning. Sådan behörighet medges i vidsträckt omfattning. Svensk domstol får ta upp äktenskapsmål bl. a. om båda makarna är svenska medborgare, om käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här efter fyllda 18 år, om käranden inte är svensk medborgare men har hemvist här sedan minst ett år samt om svaranden har hemvist här.

Mål som tas upp här skall i princip prövas enligt svensk lag. Om båda makarna är utländska medborgare skall dock under vissa speciella omständigheter även lagen i medborgarskapslandet beaktas.

Enligt en särskild bestämmelse i lagen får frågor angående vårdnad om och underhåll till barn tas upp i äktenskapsmål. Om barnet vistas här i landet skall sådana frågor alltid prövas enligt svensk lag.

Förslaget upptar också en regel om erkännande av utländska beslut rörande äktenskapsskillnad. I stället för nuvarande restriktiva förutsättningar för sådant erkännande föreslås att utländsk äktenskapsskillnad skall gälla här så snart det förelåg skälig anledning att talan prövades i den främmande staten med hänsyn till makes medborgarskap eller hemvist eller annan anknytning.

Propositionen innehåller också förslag till ändringar i giftermålsbalken och föräldrabalken som gör det möjligt att i vissa fall förordna god man för part som vistas utomlands.

I propositionen föreslås slutligen att Sverige ratificerar den konvention om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader som Haagkonferensen för internationell privaträtt antog år 1968.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

Lagförslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹

dels att 2 kap. och 7 kap. 4 a § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1—9 §§, 3 kap. 1—7 §§, 7 kap. 1—4 och 5 §§ samt rubriken till 3 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fem nya paragrafer, 3 kap. 8—12 §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

1 §

Svensk undersåte må ej å utrikes ort träda i äktenskap, utan han enligt svensk lag äger det äktenskap ingå.

Vill någon ingå äktenskap inför svensk myndighet, prövas hans rätt därtill enligt lagen i den stat där han är medborgare, om ej annat följer av vad som sägs här nedan.

2 §²

Vill utländsk undersåte inför svensk myndighet träda i äktenskap, varde hans rätt att äktenskapet ingå prövad efter lagen i den stat, han tillhör. Är enligt den lag medgivet, att lagen å annan ort i sagda avseende tillämpas, må sådan lag i stället lända till efterrättelse.

Svensk medborgare, som sedan minst två år har hemvist i främmande stat, äger få sin rätt att ingå äktenskap prövad enligt lagen i den främmande staten, om den med vilken han avser att ingå äktenskap medger det.

Ej må dock i något fall utländsk undersåte, som är gift, inför svensk myndighet ingå äktenskap; ej heller må äktenskap slutas mellan dem, som äro i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra eller äro syskon.

Motsvarande gäller utländsk medborgare, som sedan minst två år har hemvist här i riket eller i annan främmande stat än den han tillhör.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan för visst fall förordna, att svensk lag får tillämpas beträffande utländsk medborgare, som ej har hemvist här i riket sedan minst två år.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971: 797.

Senaste lydelse av 2 kap. 1 § 1915: 436

" " " 2 " 2 § 1915: 436

" " " 7 " 4 a § 1964: 727.

² Senaste lydelse 1947: 188.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §³

Intyg att svensk undersåte, som vill träda i äktenskap inför utländsk myndighet, enligt svensk lag äger det äktenskap ingå, utfärdas av svensk myndighet enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Även om rätten att ingå äktenskap skall provas enligt främmande lag, gäller att

1. den som är under femton år ej får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen,

2. äktenskap ej får ingås mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller mellan helsyskon,

3. den som varit gift får ingå nytt äktenskap endast om det förra äktenskapet blivit upplöst genom beslut, som skall gälla här i riket, eller andra maken avlidit.

Konungen äger även meddela bestämmelser om hur utländsk undersåte, som vill inför svensk myndighet träda i äktenskap, må styrka, att hinder mot äktenskapet ej är för handen.

4 §⁴

Vad svensk lag stadgar om prövning av hinder mot äktenskap, så ock i övrigt om formen för äktenskaps ingående, skall äga tillämpning även för det fall att utländsk undersåte vill inför svensk myndighet här i riket träda i äktenskap.

När äktenskap skall ingås inför svensk myndighet här i riket, tillämpas svensk lag i fråga om vigseln.

Innehåller främmande stats lag föreskrift om lysning för det fall att undersåte i den stat vill ingå äktenskap utom sitt hemland, äger Konungen förordna, att giftermål inför svensk myndighet ej må ske, innan visat varder att sådan lysning ägt rum eller att behörig myndighet i den främmande staten från den lysning meddelat befrielse. Ej må dock sådan lysnings försummande här föranleda giftermålets ogiltighet, ändå att den påföljd är i den främmande statens lag stadgad.

5 §⁵

Har med Konungens tillstånd främmande stat åt sina här i riket

Konungen kan bestämma, att med diplomatisk eller konsulär

³ Senaste lydelse 1968: 759.

⁴ Senaste lydelse 1968: 759.

⁵ Senaste lydelse 1959: 252.

Nuvarande lydelse

anställda diplomatiska eller konsulära ämbetsmän uppdragit att förrätta giftermål, skall äktenskap, som i enlighet med den främmande statens lag inför sådan ämbetsman ingåtts mellan utländska undersåtar, anses vara i behörig form avslutat.

Har med Konungens tillstånd präst i utländsk, evangelisk-luthersk församling här i riket eller den som, utan att vara verksam i sådan församling, är präst i danska folkkyrkan, Finlands evangelisk-lutherska kyrka eller norska statskyrkan erhållit uppdrag av den stat han tillhör att förrätta giftermål, skall äktenskap, som i enlighet med den främmande statens lag blivit inför sådan präst här ingånget, anses vara i behörig form avslutat, såframt mannen och kvinnan eller endera av dem var undersåte i den staten.

Föreslagen lydelse

tjänst eller med befattning som präst skall vara förenad behörighet att i främmande stat förrätta vigsel enligt svensk lag. Konungen kan även genom särskilt förordnande tillerkänna lämplig person sådan behörighet.

Vad som i svensk lag föreskrives om verkan av att vigselför rättare förfarit oriktigt vid vigsel här i riket eller överskridit sin behörighet äger motsvarande tillämpning, när svensk vigselför rättare viger i främmande stat.

6 §

Är äktenskap å utrikes ort slutet i form, som lagen å den ort föreskriver, skall äktenskapet, evad fråga är om svenska eller utländska undersåtar, här i riket anses vara i behörig form avslutat.

Den som enligt främmande lag är behörig att förrätta vigsel får i fall som Konungen bestämmer viga här i riket med tillämpning av nämnda lag.

7 §⁶

Giftermål, som i främmande stats tjänst anställd diplomatisk eller konsulär ämbetsman å utrikes ort förrättat i enlighet med lagen i sagda stat, vare här i riket gällande, såframt varken mannen eller kvinnan var undersåte i den stat, å vars område giftermålet skett, samt sistnämnda stat icke förvägrat ämbetsmannen att giftermål förrätta.

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i första stycket skall äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där mannen och kvinnan voro medborgare.

* Senaste lydelse 1915: 436.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §⁷

Är giftermål mellan svenska undersåtar å utrikes ort av präst inom svenska kyrkan förrättat i enlighet med svensk lags föreskrifter, vare det här för gillt hållet. Samma lag vare, där präst i svensk församling inom främmande stat eller präst som tillhör svenska kyrkans sjömansvård i enlighet med svensk lags föreskrifter förrättat giftermål i den staten mellan svensk undersåte och undersåte i främmande stat, såframt Konungen uppdragit åt prästen att förrätta sådant giftermål.

Om giftermål inför svensk myndighet utrikes i andra fall är särskilt stadgat.

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, kan godkännas av Konungen på ansökan av mannen eller kvinnan eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om synnerliga skäl föreligga.

9 §

Hava utländska undersåtar å utrikes ort ingått äktenskap, utan att föreskrifterna i 6 eller 7 § blivit iakttagna, må giftermålet ej här hållas för gillt, utan så är att äktenskapet i deras hemland eller, om de tillhörde olika stater, i varderas hemland anses vara i behörig form avslutat.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan meddela särskilda föreskrifter om sätet för hindersprövning i fråga om sådan vigsel enligt svensk lag som avses i detta kapitel.

Om äktenskapsskillnad och hemskillnad (separation)⁸

Om äktenskapsmål m. m.

3 kap.

1 §⁹

Talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad (separation) mellan utländska undersåtar må här i riket upptagas, om den make, mot vilken talan väckes, här har sitt hemvist. Lag samma vare, om makarna samtidigt haft hemvist inom riket, men den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andre eller, efter det orsak till skillnad uppstått, flyttat ur riket.

Äktenskapsmål äro mål om äktenskapsskillnad och mål däri tvisten är, huruvida man och kvinna äro förenade i äktenskap med varandra.

⁷ Senaste lydelse 1959: 252.

⁸ Senaste lydelse av rubriken 1915: 436.

⁹ Senaste lydelse 1915: 436.

Nuvarande lydelse

Är enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, åt inländsk myndighet förbehållet, i allmänhet eller för vissa fall, att pröva talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan sagda stats undersåtar, må ej, i strid mot dylikt förbehåll, sådan talan här i riket upptagas med mindre fråga är om äktenskap, som i makarnas hemland anses ej vara i behörig form avslutad.

Föreslagen lydelse

2 §¹⁰

Äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan utländska undersåtar må ej beviljas, utan så är att enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, sådan skillnad, varom fråga är, må äga rum samt orsak till skillnaden är för handen ej mindre enligt sagda lag än ock enligt svensk lag.

Äktenskapsmål får upptagas av svensk domstol, om

1. båda makarna äro svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han fyllt aderton år,

3. käranden ej är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. i annat fall än som avses i 1—5 Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer finner skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att endera maken är svensk medborgare eller käranden ej kan få sin talan prövad i den stat där han är medborgare.

Hava makarna förut tillhört annan främmande stat, må ej för vinnande av skillnad åberopas vad som under den tid inträffat, med mindre skillnad, varom fråga är, på grund därav är medgiven jämväl enligt där gällande lag.

¹⁰ Senaste lydelse 1915: 436.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹¹

Makar, som tillhöra främmande stat men hava hemvist här i riket, må, där talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad är anhängig-gjord i deras hemland, var för sig utverka förordnande som i 15 kap. 11 § giftermålsbalken sägs, ändå att sådan skillnad, varom fråga är, ej kan här meddelas. Dock skall förordnandet upphöra att gälla, där den i makarnas hemland väckta talan varder återkallad eller ogillad eller förordnandet ej inom ett år stadfästes av behörig myndighet därstädes.

Är svensk domstol behörig att upptaga talan av ena maken, kan domstolen också upptaga talan av andra maken till gemensam handläggning.

4 §¹²

Är av myndighet i främmande stat äktenskapsskillnad eller hemskillnad beviljad mellan undersåtar i samma stat, lände det beslut här i riket till efterrättelse.

Talan om äktenskapsskillnad prövas enligt svensk lag i den mån ej annat följer av vad som föreskrives här nedan.

Äro båda makarna utländska medborgare och har ej någondera hemvist här i riket sedan minst ett år, får icke mot makes bestridande dömas till äktenskapsskillnad, om grund till äktenskapets upplösning ej föreligger enligt lagen i stat där makarna eller någondera av dem är medborgare.

Äro i annat fall än som sägs i andra stycket båda makarna utländska medborgare och åberopar ena maken att grund till äktenskapets upplösning saknas enligt lagen i det land där han är medborgare, får ej dömas till äktenskapsskillnad, om det med hänsyn till samma makes eller gemensamma barns intressen föreligger särskilda skäl däremot.

5 §¹³

Har myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan undersåtar i annan stat, må, med iakttagande likväl av vad i 7 § sägs, det beslut

Ändring beträffande medborgarskap eller hemvist som äger rum sedan talan väckts medför ej hinder att talan prövas. Sådan ändring kan ej heller medföra hin-

¹¹ Senaste lydelse 1949: 384.

¹² Senaste lydelse 1915: 436.

¹³ Senaste lydelse 1915: 436.

Nuvarande lydelse

här lända till efterrättelse, under villkor

att, med motsvarande tillämpning av vad i 1 § är stadgat i avseende å svensk myndighets behörighet att upptaga talan om skillnad mellan undersåtar i annan stat, det finnes hava tillkommit myndighet i den stat, där beslutet meddelats, att målet upptaga; samt

att orsak till sådan skillnad som genom beslutet meddelats, varit för handen enligt lagen i den stat, makarna tillhörde.

Är beslutet meddelat av annan myndighet än domstol, må det, där fråga är om utländska undersåtar, ej lända till efterrättelse, om det av sagda anledning ej kan vinnas erkännande i makarnas hemland.

Föreslagen lydelse

der mot äktenskapsskillnad enligt 4 § andra eller tredje stycket.

6 §¹⁴

Vill någon här i riket erhålla stadfästelse å beslut, varom i 5 § sägs, göra därom ansökan hos Svea hovrätt, och pröve hovrätten, om de i sagda paragraf stadgade villkor äro för handen. Har i ärende, varom nu är sagt, beslutet blivit stadfäst, gälla stadfästelsen såsom laga kraft ägande dom. Varder ansökan om stadfästelse avslagen, vare det ej hinder för ny ansökan.

Frågor angående vårdsnaden om och underhåll till barn få upptagas i äktenskapsmål. Om barnet vistas här i riket, skola sådana frågor alltid prövas enligt svensk lag.

7 §¹⁵

Såvitt angår frånskild makes rätt att träda i nytt äktenskap, må beslut om äktenskapsskillnad, varom i 5 § sägs, ej vinna tillämpning, innan stadfästelse å beslutet meddelats i den ordning, 6 § stadgar.

Beslut om äktenskapsskillnad, som meddelats i främmande stat, skall gälla här i riket, om det med hänsyn till makes medborgarskap eller hemvist eller annan anknytning förelåg skälig anledning att talan prövades i den främmande staten.

Har make ingått nytt äktenskap sedan beslut om äktenskapsskillnad meddelats i främmande stat,

¹⁴ Senaste lydelse 1915: 436.

¹⁵ Senaste lydelse 1915: 436.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

skall det tidigare äktenskapet, även om beslutet ej blir gällande här i riket enligt första stycket, anses upplöst genom beslutet, om ej andra maken visar, att den omgifte förfarit uppenbart otillbörligt mot honom.

Om erkännande här i riket av äktenskapsskillnad eller hemskillnad som meddelats i viss främmande stat finnas särskilda bestämmelser.

8 §

På ansökan av make prövar Svea hovrätt huruvida beslut om upplösning av äktenskap, som meddelats i främmande stat, skall gälla här i riket. Innan hovrätten prövar frågan skall andra maken beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen, om det kan ske.

Beslut, som ej innebär att det i den främmande staten meddelade beslutet skall gälla, utgör icke hinder mot ny prövning av frågan.

9 §

Beslut om äktenskapsskillnad, som meddelats i främmande stat, får ej tillämpas utan föregående prövning enligt 8 §, när make vill ingå nytt äktenskap, såvida icke båda makarna eller endera av dem var medborgare i den staten.

Konungen kan dock förordna, att beslut om äktenskapsskillnad som meddelats i viss främmande stat får tillämpas utan sådan prövning, även om ingendera av makarna var medborgare där.

10 §

Har i främmande stat meddelats slutligt beslut om hävande av sammanlevnaden mellan makar och ha makarna därefter levat åtskilda minst sex månader och ej återupptagit sammanlevnaden, kan äktenskapsskillnad erhållas enligt svensk lag utan föregående betänketid.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat och anhängiggöres här i riket sådant mål mellan samma parter, kan rätten förordna, att detta mål skall vila tills vidare, om det kan antagas att beslut i det förra målet blir gällande här i riket.

Beslut, varigenom talan i äktenskapsmål ogillats i främmande stat, utgör ej hinder att saken prövas här i riket.

12 §

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligt meddelas förordnande som avses i 15 kap. 11 § giftermålsbalken samt 20 kap. 10 och 12 §§ föräldrabalken. Sådant förordnande kan när som helst återkallas.

7 kap.

1 §

Skall, enligt vad här förut är sagt, främmande stats lag lända till efterrättelse, och äro för olika områden av den främmande staten särskilda lagar gällande, varde frågan, vilken av de särskilda lagarna skall tillämpas, bedömd efter vad i den främmande staten må i sådant avseende vara föreskrivet.

Saknas sådan föreskrift, skall för den, som har hemvist inom den stat, han tillhör, gälla lagen å hans hemort. För den, som ej har hemvist inom den stat, han tillhör, gälla lagen å den ort, där han sist inom sagda stat haft hemvist, eller, om han ej där haft hemvist, lagen i rikshuvudstaden.

Skall lagen i främmande stat tillämpas på grund av att någon äger medborgarskap där och finnas i den staten flera gällande rättssystem, bestämmes tillämpligt rättssystem enligt de regler som gälla i samma stat. I avsaknad av sådana regler tillämpas det rättssystem till vilket han har den närmaste anknytningen.

2 §¹⁶

Fråga, som angår äktenskapskillnad eller hemskillnad mellan

Den som är bosatt i viss stat anses vid tillämpning av denna lag

¹⁶ Senaste lydelse 1964: 727.

Nuvarande lydelse

makar, vilka äro undersåtar i olika stater, skall bedömas som om bägge makarna vore undersåtar i den stat, de sist gemensamt tillhört, eller, om de ej hava tillhört samma stat, i den stat, mannen tillhör.

Är ena maken svensk undersåte och har han sedan minst ett år hemvist i riket, må han likväl städse här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad, och varde frågan huruvida orsak till skillnad är för handen prövad allenast enligt svensk lag.

Föreslagen lydelse

ha hemvist där, om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses stadigvarande.

3 §¹⁷

Är, efter ty här förut är sagt, myndighets behörighet beroende av att part äger hemvist inom den stat myndigheten tillhör, varde frågan om parten där äger hemvist prövad efter lagen i sagda stat; dock må hustru ej i annat fall än i 2 § andra stycket sägs, anses hava annat hemvist än mannen, där ej enligt lagen i den stat makarne tillhöra hustrun äger hava särskilt hemvist.

Vid tillämpning av denna lag likställes statslös person med medborgare i den stat där han har hemvist eller, om han saknar hemvist, där han har sin vistelseort och politisk flykting med medborgare i den stat där han har hemvist.

4 §¹⁸

Gitter ej den, som väckt talan om återgång av äktenskap, om äktenskapsskillnad eller om hemskillnad, styrka innehållet av främmande lag, vilken, efter ty här förut är sagt, skall lända till efterrättelse, och är ej lagens innehåll ändå för rätten känt, må hans talan ej bifallas.

Har Konungen förordnat, huru underrättelse om innehållet av främmande lag må av rätten sökas, vare rätten, där ej lagens innehåll förut är för rätten känt, pliktig att i sådan ordning därom söka underrättelse.

Bestämmelse i främmande lag eller beslut som meddelats av myndighet i främmande stat får ej tillämpas, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen här i riket.

¹⁷ Senaste lydelse 1934: 50.

¹⁸ Senaste lydelse 1915: 436.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*5 §¹⁹

Konungen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island och Norge eller med en eller flera av dessa stater, stadga avvikelser från de i denna lag givna bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps ingående, *återgång av äktenskap*, äktenskapsskillnad, *hemskillnad*, förmynderskap för underåriga och omyndigförklarade så ock i övrigt meddela föreskrifter i dessa hänseenden.

Konungen äger, efter avtal med Danmark, Finland, Island och Norge eller med en eller flera av dessa stater, stadga avvikelser från de i denna lag givna bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps ingående, äktenskapsskillnad, förmynderskap för underåriga och omyndigförklarade så ock i övrigt meddela föreskrifter i dessa hänseenden.

Efter avtal med annan stat än nu är sagt äger Konungen, med avseende å undersåtar i fördragsslutande stat, stadga avvikelser från de i 4 och 5 kap. meddelade bestämmelserna.

Skall, enligt de i viss främmande stat gällande allmänna reglerna om internationella rättsförhållanden, lagen i den stat, där hemvistet är, äga tillämpning med avseende å omyndighetsförklaring och anordnande av förmynderskap för underårig och omyndigförklarad, äger ock Konungen förordna beträffande de undersåtar i den staten, vilka hava hemvist här i riket, att omyndighetsförklaring må ske och förmynderskap anordnas enligt svensk lag, samt i fråga om svenska undersåtar, vilka hava hemvist i den främmande staten, att omyndighetsförklaring må ske och förmynderskap anordnas i den främmande staten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2. Genom lagen upphäves lagen (1915: 437) om äktenskaps ingående i vissa fall inför svensk myndighet i utlandet och lagen (1964: 726) om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall.

3. Har före ikraftträdandet talan i äktenskapsmål väckts vid svensk domstol, som enligt äldre lag var behörig att pröva sådan talan, får talan prövas även om domstolen ej är behörig enligt 3 kap. 2 § i den nya lydelsen.

4. Har svensk domstol dömt till hemskillnad, får talan om därpå följande äktenskapsskillnad upptagas av svensk domstol utan hinder av att domstolen icke är behörig enligt 3 kap. 2 § i den nya lydelsen, under förutsättning att talan väcks före utgången av juni 1975 eller, om dom på hemskillnad vunnit laga kraft efter utgången av år 1973, inom 18 månader från det så skedde.

¹⁹ Senaste lydelse 1971: 797.

2 Förslag till

Lag om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader

1 §

Bestämmelserna i denna lag äger enligt förordnande av Konungen tillämpning i förhållande till stat som har tillträtt den i Haag den 1 juni 1970 dagtecknade konventionen om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader.

2 §

Äktenskapsskillnad eller hemskillnad, som vunnits i fördragsslutande stat efter domstolsförfarande eller annat i den staten officiellt erkänt förfarande och som har laga verkan där, skall gälla här i riket, om vid den tidpunkt då talan väcktes

1. svaranden hade hemvist i den främmande staten,
2. käranden hade hemvist i den främmande staten och dessutom antingen detta hemvist varat minst ett år omedelbart innan talan väcktes eller makarna haft sitt sista gemensamma hemvist där,
3. båda makarna var medborgare i den främmande staten,
4. käranden var medborgare i den främmande staten och dessutom antingen hade hemvist där eller hade haft hemvist där under en sammanhängande period av ett år, som åtminstone delvis inföll under de två sista åren innan talan väcktes, eller
5. i fråga om äktenskapsskillnad, käranden var medborgare i den främmande staten och befann sig där samt makarna haft sitt sista gemensamma hemvist i stat vars lag ej medgav äktenskapsskillnad när talan väcktes.

3 §

Kan behörighet i frågor rörande äktenskapsskillnad eller hemskillnad i den främmande staten grundas på domicil, skall vid tillämpning av 2 § uttrycket hemvist anses inbegripa domicil i den mening vari detta uttryck användes i den staten. Detta gäller dock ej hustrus domicil, när detta enligt lag är beroende av mannens domicil.

4 §

Om genkärsmål har förekommit, skall äktenskapsskillnad eller hemskillnad som följt på huvudkärålet eller på genkärålet gälla här i riket, om någon i 2 § 1—5 angiven förutsättning är uppfylld med avseende på någotdera av kärömlen.

5 §

Om hemskillnad, som vunnits i främmande stat och enligt denna lag skall gälla här i riket, har lett till äktenskapsskillnad i samma stat, skall äktenskapsskillnaden gälla här även om icke någon i 2 § 1—5 angiven förutsättning var uppfylld när talan om äktenskapsskillnad väcktes.

6 §

Har svaranden inställt sig under förfarandet i den främmande staten, är svensk myndighet bunden av den prövning som där skett i fråga om de faktiska förhållanden på vilka behörighet har grundats.

7 §

Har ändamålsenliga åtgärder ej vidtagits för att svaranden skulle få kännedom om att äktenskapsskillnad eller hemskillnad begärts eller har svaranden icke fått tillfredsställande möjlighet att föra sin talan, skall avgörandet ej erkännas. Detsamma gäller, om sådant erkännande eljest är uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen här i riket.

8 §

Med avseende på äktenskapsskillnad eller hemskillnad, som vunnits i fördragsslutande stat där skilda rättssystem gäller för olika områden, skall varje hänvisning till domicil eller hemvist i den främmande staten avse domicil eller hemvist i det område där äktenskapsskillnad eller hemskillnad vunnits.

9 §

Har fördragsslutande stat avgett förklaring enligt art. 22 i konventionen, skall enligt förordnande av Konungen person som omfattas av förklaringen icke anses som medborgare i den staten vid tillämpning av lagen.

10 §

Har fördragsslutande stat avgett förklaring enligt art. 23 i konventionen, skall enligt förordnande av Konungen lagen icke tillämpas på äktenskapsskillnad eller hemskillnad, som vunnits i den staten enligt ett rättssystem på vilket konventionen ej är tillämplig.

11 §

Föreskrifterna i denna lag gäller ej i förhållande till Danmark, Finland, Island eller Norge i den mån särskilda bestämmelser äger tillämpning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

3 Förslag till

Lag om ändring i giftermålsbalken

Härigenom förordnas att 15 kap. 31 § giftermålsbalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

31 §

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas

¹ Balken omtryckt 1973: 645.

Nuvarande lydelse

av god man, *varom* i 18 kap. föräldrabalken *förmäles*. I fråga om ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § föräldrabalken stadgas angående ersättning åt rättegångsbiträde.

Föreslagen lydelse

av god man *som sägs* i 18 kap. föräldrabalken. *Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kan delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligger att förordna god man. Gode mannen skall samråda med part för vilken han förordnats i den mån det kan ske.*

I fråga om ersättning till god man som avses i första stycket skall gälla vad i 20 kap. 19 § föräldrabalken stadgas angående ersättning åt rättegångsbiträde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

4 Förslag till**Lag om ändring i föräldrabalken**

Härigenom förordnas, att 20 kap. 37 § föräldrabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

20 kap.

37 §¹

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, *varom* i 18 kap. *förmäles*. I fråga om ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § stadgas angående ersättning åt rättegångsbiträde.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, *på* okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man *som sägs* i 18 kap. *Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kunna delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligger att förordna god man. Gode mannen skall samråda med part för vilken han förordnats i den mån det kan ske.*

I fråga om ersättning till god man som avses i första stycket

¹ Senaste lydelse 1973: 120.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

skall gälla vad i 20 kap. 19 § stadgas angående ersättning åt rättegångsbiträde.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om hämtning av part skall äga motsvarande tillämpning å den, som i annan egenskap än vittne eller sakkunnig skall höras i mål eller ärende som avses i denna balk.

Då fråga är om omyndighetsförklaring på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, bör iakttas att förordnande om skyldighet att inställa sig personligen ej gives beträffande den som avses med ansökningen, såframt det finnes att inställelsen skulle för honom kunna medföra men eller fara.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

Motionsyrkande

I motionen 1973: 2101 av fru Sundberg (m) och herr Carlshamre (m) hemställs att riksdagen för sin del antar 1 kap. 3 § förslaget till lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap med följande såsom *motionärernas förslag* betecknade lydelse.

*Kungl. Maj:ts förslag**Motionärernas förslag*

1 kap.

3 §

Även om rätten att ingå äktenskap skall prövas enligt främmande lag, gäller att

1. den som är under femton år ej får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen,

2. äktenskap ej får ingås mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller mellan helsyskon,

3. den som varit gift får ingå nytt äktenskap endast om det förra äktenskapet blivit upplöst genom beslut, som skall gälla här i riket, eller andra maken avlidit.

Även om rätten att ingå äktenskap skall prövas enligt främmande lag, gäller att

1. äktenskap ej får ingås mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller mellan helsyskon,

2. den som varit gift får ingå nytt äktenskap endast om det förra äktenskapet blivit upplöst genom beslut, som skall gälla här i riket, eller andra maken avlidit.

Utskottet*Inledning*

Vår gällande lagstiftning om internationell-rättsliga förhållanden rörande äktenskap bygger på det internationella lagstiftningsarbete som

utfördes vid sekelskiftet och som bl. a. resulterade i två i Haag år 1902 antagna konventioner om äktenskap och om skillnad i äktenskap. Dessa ratificerades av Sverige år 1904. I samband därmed infördes *lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap*. Denna, som gjordes generellt tillämplig i förhållande till alla främmande länder, bygger på nationalitetsprincipen, som innebär att frågor om en persons civilstånd och liknande skall bedömas enligt lagen i den stat där vederbörande är medborgare.

Bestämmelserna i 1902 års skillnadskonvention visade sig så småningom medföra olägenheter genom att de i vissa fall omöjliggjorde eller allvarligt försvårade upplösning av äktenskap. Sverige sade därför upp denna konvention med verkan fr. o. m. den 1 juni 1934. Sedermera har också 1902 års äktenskapskonvention sagts upp, och den upphörde att gälla den 1 juni 1959.

I fråga om förhållandet till de nordiska länderna gäller på detta område sedan år 1931 en särskild nordisk äktenskapskonvention. Denna har i dagarna undergått vissa ändringar (prop. 1973: 151, LU 1973: 37 rskr 1973: 322) i anslutning till den nya äktenskapsreform som genomförts i år (prop. 1973: 32, LU 1973: 20, SFS 1973: 645).

I propositionen föreslås vissa ändringar i 1904 års lag. Förslaget bygger på ett av familjerättskommittén avgivet betänkande (SOU 1969: 60) Internationell äktenskaps- och arvsrätt. Kommitténs lagförslag har dock omarbetats med hänsyn till den nya äktenskapsreformen, och i propositionen tas endast upp de delar av förslagen som motsvarar reformen. Vad angår övriga delar av familjerättskommitténs betänkande har dessa överlämnats till familjelagssakkunniga för fortsatt övervägande i samband med deras utredningsarbete.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i lagförslaget liksom även beträffande vissa smärre ändringar i giftermålsbalken (GB) och föräldrabalken (FB) hänvisar utskottet till vad som på s. 1 anförts därom.

I propositionen föreslås vidare att riksdagen godkänner en år 1968 i Haag antagen konvention om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader. Konventionen förpliktar de fördragsslutande staterna att under vissa förutsättningar erkänna äktenskapsskillnader och hemskillnader som har vunnits i annan konventionsstat. De specialregler som behövs för att svensk rätt skall anpassas till konventionen föreslås upptagna i en särskild lag. Denna avses skola träda i kraft när Sverige ratificerat konventionen, vilket föredragande statsrådet föreslår skall ske när konventionen har tillträtts av annan inte nordisk stat.

Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner konventionen och har för sin del inget att erinra mot att ratifikationen får anstå tills vidare på sätt förordas i propositionen.

Beträffande de i propositionen framlagda lagförslagen kommer utskottet nedan att i anledning av motionen 1973: 2101 behandla vissa

spörsmål rörande tillämplig lag i fråga om rätt att ingå äktenskap. Vad angår lagförslagen i övrigt har utskottets granskning av dessa inte föranlett någon erinran eller något särskilt uttalande från utskottets sida.

Tillämplig lag i fråga om rätt att ingå äktenskap inför svensk myndighet

Propositionens förslag bibehåller nationalitetsprincipen som huvudregel. Vissa undantag görs dock till förmån för domicilprincipen, som innebär att frågor om en persons civilstånd och liknande bedöms enligt lagen i den stat där vederbörande har sitt hemvist. Sålunda kvarstår den möjlighet att återropa svensk lag som sedan år 1947 tillkommer utlännings med minst två års hemvist här. Vidare införs en motsvarande möjlighet för svensk medborgare med minst två års hemvist i främmande stat att återropa lagen i den staten. Härigenom kan utlandssvensk beredas möjlighet att ingå äktenskap inför svensk myndighet i Sverige eller utomlands och att därvid få rätten att ingå äktenskap prövad i enlighet med lagen i det land där han har sitt hemvist. Vidare föreslås att Kungl. Maj:t skall få möjlighet att i enskilda fall medge tillämpning av svensk lag även beträffande utländsk medborgare som inte har hemvist här sedan minst två år.

De föreslagna reglerna har över lag godkänts vid remissbehandlingen. Utskottet har för sin del ingen erinran mot dessa och tillstyrker propositionen i denna del.

Även om enligt ifrågavarande regler utländsk lag får tillämpas vid ingående av äktenskap inför svensk myndighet kan det någon gång hända att i den främmande rätten finns vissa bestämmelser vilkas tillämpning i vårt land skulle innebära en rättstillämpning i strid mot grunderna för svensk rättsordning och svenska offentliga intressen, s. k. ordre public. Av hänsyn till svensk ordre public upptar propositionen i 1 kap. 3 § vissa äktenskapshinder som alltid skall respekteras, oavsett vad den eljest tillämpliga lagen föreskriver. I andra och tredje punkterna upptas sålunda bestämmelser om att äktenskap inte får ingås mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller mellan helsyskon och att den som varit gift får ingå nytt äktenskap endast om det förra äktenskapet blivit upplöst genom beslut, som skall gälla här i landet, eller andra maken avlidit. Dessa regler motsvarar gällande rätt med den av äktenskapsreformen föranledda modifikation att förbudet mot äktenskap mellan syskon begränsats till helsyskon. Första punkten saknar däremot motsvarighet i gällande lag. I denna punkt föreslås en bestämmelse av innehåll att den som är *under 15 år* aldrig får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen.

Sistnämnda förslag tas upp till behandling i motionen 1973: 2101. I motionen anförts att i GB inte stadgas någon minimiålder för ingående av äktenskap. Eftersom sexuellt umgänge med barn under 15 år är straffbart i vårt land kan enligt motionärernas mening äktenskap dock

inte ingås med sådant barn. Motionärerna anser att samma regler bör gälla i fråga om utländsk medborgares rätt att ingå äktenskap. Efter- som rätt till dispens inte föreligger för svensk medborgare bör således inte heller utländsk medborgare kunna få dispens. Motionärerna yrkar därför att första punkten i 1 kap. 3 § skall utgå.

Utskottet vill till en början framhålla att i 2 kap. 1 § GB föreskrivs att den som är under 18 år ej får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen i det län där den underårige har sitt hemvist. Länsstyrelsens möjlighet att lämna sådant tillstånd begränsas inte av någon i GB intagen nedre åldersgräns för dispensgivningen.

Underårigs rätt till sexuellt umgänge inskränks, såsom motionärerna påpekat, av bestämmelserna om straffansvar i brottsbalken (BrB). Enligt 6 kap. 3 § BrB dömes sålunda den som har könsligt umgänge med barn under 15 år för otukt med barn till fängelse. Motsvarande bestämmelse i den tidigare gällande strafflagen har inte ansetts hindra att dispens lämnas den som är under 15 år att ingå äktenskap. Av en i familjerättskommitténs betänkande (SOU 1964: 35) Äktenskapsrätt intagen statistik över antalet vigda män och kvinnor under 21 respektive 18 år för tiden 1921—1962 framgår att dispens för den som är under 15 år att ingå äktenskap lämnats under åren 1941—1950 i två fall och år 1958 i ett fall. Det bör dock anmärkas att med uttrycket otukt i strafflagen torde ha avsetts endast utomäktenskapligt könsumgänge. Enligt BrB däremot gäller skyddet mot såväl våldtäkt som annan straffbar otukt vare sig den äger rum inom eller utom äktenskapet. Huruvida BrB:s bestämning av uttrycket otukt kan innebära att länsstyrelse numera inte har rätt att meddela dispens kan synas tveksamt. Utskottet vill dock hålla före att BrB:s bestämmelser inte kan ges sådan innebörd. I samband med behandlingen av den del av äktenskapsreformen som avsåg förslaget att ge halvsyskon möjlighet att få dispens att ingå äktenskap uttalade sig utskottet (LU 1973: 20 s. 18) sålunda för att det skulle vara teoretiskt möjligt att ha en straffbestämmelse av innehåll att den som har samlag med sitt halvsyskon skall dömas för otukt med syskon men med undantag för de fall där dispens att ingå äktenskap getts. Enligt vad utskottet inhämtat har också efter BrB:s införande dispens lämnats den som är under 15 år att ingå äktenskap. Sådan dispens har sålunda lämnats i ett fall år 1970, i ett fall år 1971 och i två fall år 1972. I samtliga fall har dispensen gällt flickor.

Vår internationella äktenskapslag har hitintills saknat bestämmelser om minimiålder för äktenskap. Som framhålls i propositionen synes det dock i hög grad motiverat av ordre public-hänsyn att lagen tar upp föreskrifter därom. Uppenbart skulle det strida mot grunderna för svensk rättsordning att medge att barn får ingå äktenskap. En sådan föreskrift står också, som kommittén påpekat, i god överensstämmelse med FN-

konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Beträffande konventionens text i förevarande hänseende hänvisar utskottet till utskottets betänkande LU 1973: 20 s. 67. Som skäl för att sätta åldersgränsen vid 15 år och inte vid 18 år som i GB anförde familjerättskommittén att giftermålsgränsen i vissa länder — också i Europa — är så låg åtminstone för kvinna att man inte lämpligen kan sätta högre generell gräns. Utskottet kan biträda denna uppfattning. I anslutning till det sagda vill utskottet påpeka att motionärerna måste ha missförstått innebörden av gällande rätt. Därest motionsyrkandet skulle bifallas och den nu föreslagna bestämmelsen således utgå ur lagförslaget skulle detta innebära att det även i fortsättningen skulle saknas skydd mot alltför unga äktenskap, något som även strider mot syftet med motionen.

Mot den föreslagna regeln har vid remissbehandlingen inte riktats annan invändning än att hovrätten för västra Sverige motsatt sig att dispens skall kunna ges för den som är under 15 år att gifta sig. Föredragande statsrådet har uttryckt förståelse för denna synpunkt. Han framhåller vidare (s. 82) att det enligt svensk uppfattning otvivelaktigt är svårt att tänka sig att en myndighet skulle kunna samtycka till äktenskap för den som inte har uppnått 15 års ålder. Även utskottet anser att 15 år i princip är en alltför låg ålder för att ingå äktenskap. Utskottet har därför förståelse för syftet med motionen. Såsom framhålls i propositionen bör möjligheten till dispens enligt denna lag dock inte helt uteslutas, i synnerhet som i GB inte anges någon nedre gräns för länsstyrelsens dispensmöjlighet och eftersom under de senaste åren i några fall dispens också lämnats den som inte uppnått 15 år att ingå äktenskap.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet den föreslagna bestämmelsen under 1 kap 3 § 1. i förslaget till lag om ändring i 1904 års lag och avstyrker följaktligen bifall till motionen 1973: 2101.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1973: 2101 antar 1 kap. 3 § i det i propositionen 1973: 158 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
2. att riksdagen antar de i propositionen framlagda lagförslagen i vad de ej omfattas av hemställan under 1,
3. att riksdagen godkänner den i Haag år 1968 antagna konven-

tionen om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader.

Stockholm den 4 december 1973

På lagutskottets vägnar

ERIK SVEDBERG

Närvarande: herrar Svedberg (s), Svanström (c), Sundelin (s)*, fröken Anderson i Lerum (s)*, herrar Lidgard (m)*, Börjesson i Falköping (c), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp)*, Andersson i Södertälje (s), Winberg (m), Israelsson (vpk), Olsson i Timrå (s)*, Olsson i Sundsvall (c), fru Swartz (fp)* och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.